

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Inovācija ilgtspējīgai nākotnei. Ekoinovācijas rīcības plāns”

COM(2011) 899 final

(2012/C 351/14)

Ziņotājs: **Lutz RIBBE**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2011. gada 15. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Inovācija ilgtspējīgai nākotnei. Ekoinovācijas rīcības plāns”

COM(2011) 899 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2012. gada 29. augustā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 483. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 18. un 19. septembrī (18. septembra sēdē), ar 141 balsi par, 5 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Komitejas ieteikumu un secinājumu kopsavilkums

1.1 EESK atzinīgi vērtē Ekoinovācijas rīcības plāna iesniegšanu. Komiteja īpaši uzsver rīcības plānā integrēto pieeju, proti, noteikt un novērst esošos šķēršļus un stiprināt pozitīvas norises rosinošus faktoros.

1.2 Ekoinovācijai nevar būt universālas definīcijas, jo sabiedrībā (un dažādās kultūrās) ir ļoti atšķirīga izpratne par to, kas ir novatorisks un progresīvs. Tāpēc Komisijai dažādajām jomām, kurās tā veiks pasākumus, vajadzētu noteikt iespējami skaidrus kvalitatīvus vai, ja tas ir iespējams, pat kvantitatīvus atbalsta piešķiršanas kritērijus.

1.3 Uzņēmumiem, kas gūs labumu no nākamā rīcības plāna, būtu jāuzliek par pienākumu nelielā papildu pētījumā īsi aprakstīt, kādi pēc to ieskata ir vislielākie šķēršļi, ieviešot un laižot tirgū savas tehnoloģijas.

1.4 ES atbalstītajām ekoinovācijām visā to dzīves ciklā jābūt resursus saudzējošām, taisnīgām un ilgtspējīgām. Atbalsts ekoinovācijām jāsaista ar ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas kritērijiem.

1.5 Īpaša uzmanība būtu jāvelta tā sauktajām mazajām, videi pielāgotajām tehnoloģijām. Jau atzinumā “Videi piemērotu tehnoloģiju ieviešanas reālā situācija un iespējas kandidātvalstīs”⁽¹⁾. Komiteja norādīja, ka lieliem, centralizētiem risinājumiem ir daudz alternatīvu, vai arī tādas būtu jāizstrādā. Pētniecības iestādēm un investoriem bieži vien nav intereses par pielāgotiem, decentralizētiem un maza mēroga tehniskiem risinājumiem, jo ar tiem nevar gūt peļņu, vai arī tā ir maza tāpēc, ka tie

ir lēti, kaut gan efektīvi. EESK ierosina Komisijai jaunajā rīcības plānā iekļaut iepriekš minētajā atzinumā formulētos ieteikumus.

1.6 Regulāri jāpārskata esošās direktīvas un regulas, kā arī kritēriji struktūrfondu un lauksaimniecības politikas atbalsta saņemšanai, lai pārbaudītu, vai tie nav jāpielāgo jaunākajām vides tehnoloģiju inovācijām.

1.7 Tāpat Komisijai beidzot būtu jāizstrādā saraksts ar videi kaitīgām subsīdijām un tās pakāpeniski jāpārtrauc. Mūsdienās vairs nav pieļaujams ar lieliem līdzekļiem atbalstīt ekoinovācijas un vienlaikus ar nepareizu subsīdiju politiku veicināt vides iznīcināšanu.

2. Komisijas dokumenta saturs

2.1 Lai īstenotu un konkretizētu stratēģiju “Eiropa 2020”, kas ir Komisijas pašreizējais politiskās plānošanas un pārvaldības instruments, ir uzsāktas septiņas pamatiniciatīvas:

— “Inovācijas savienība”;

— “Jaunatne kustībā”;

— “Eiropas digitalizācijas programma”;

— “Resursu ziņā efektīva Eiropa”;

— “Rūpniecības politika globalizācijas laikmetā”;

⁽¹⁾ OV C 112, 30.4.2004., 83. lpp.

— “Jaunu prasmju un darba vietu programma”;

— “Eiropas platforma cīņai pret nabadzību”.

2.2 Pamatiniatīva “Inovācijas savienība” cita starpā jākonkretizē ar Ekoinovācijas rīcības plānu, taču tas papildina arī citas pamatiniciatīvas, piemēram, iniciatīvu “Resursu ziņā efektīva Eiropa” un iniciatīvu “Jaunu prasmju un darba vietu programma”.

2.3 Rīcības plānā norādīts, ka ar vides aizsardzības tehnoloģijām var ne tikai apgūt strauji augošus tirgus, bet arī radīt daudzas jaunas darba vietas.

2.4 Rīcības plāna pamatā ir iepriekšējais, 2004. gadā izstrādātais Vides tehnoloģiju rīcības plāns. Taču tagadējais plāns vairs nav vērsts tikai uz tradicionālo pētniecību un jaunu “zaļo” metožu un tehnoloģiju izstrādi. Jaunais rīcības plāns drīzāk uzskatāms par ekoinovācijas visaptverošas koncepcijas pasākumu kopumu, kurā tiek arī pētīts, kur meklējami jaunu tehnoloģiju ieviešanas šķēršļi, kā tos attiecīgi novērst, kas ir jaunas tehnoloģijas rosinoši faktori un kā tos veicināt.

2.5 Komisijas dokumentā atspoguļoti arī interesanti aptaujas rezultāti, kuros aprakstīti un zināmā mērā kvantificēti šķēršļi un rosinošie faktori.

2.6 Kā divi galvenie šķēršļi minēti nenoteiktais pieprasījums tirgū un nenoteiktā ieguldījumu atdeve, savukārt galvenie veicinošie faktori ir augstās enerģijas un izejvielu cenas, jauni noteikumi un standarti, kā arī zināšanu pieejamība.

2.7 Rīcības plānā teikts: “Ekoinovācijas risinājumi līdz šim tirgū ienākuši salīdzinoši lēni, izņemot — enerģētikas un klimata politikas rezultātā — no atjaunīgiem energoresursiem ražotu elektroenerģiju. Pie ekoinovācijas apgrūtinājumiem var minēt apstākli, ka tirgus cenas precīzi neatspoguļo ar vidi saistītās izmaksas un ieguvumus, neelastīgas ekonomikas struktūras, infrastruktūru un grūti maināmus cilvēku paradumus un attieksmi, kā arī nelabvēlīgus stimulus un subsīdijas.” No minētā secināts, ka jāpārtrauc videi kaitīgas subsīdijas, lai stiprinātu ekoinovācijas.

2.8 Ar rīcības plāna palīdzību, izmantojot mērķtiecīgus pasākumus, paredzēts paātrināt ekoinovāciju ieviešanu kopumā, tātad visās tautsaimniecības nozarēs. Lai radītu spēcīgāku un stabilāku ekoinovāciju pieprasījumu tirgū, turpmāk jāierosina pasākumi normatīvo stimulu, privātā un publiskā iepirkuma un standartizācijas jomā; lai paaugstinātu gatavību veikt ieguldījumu un iespējas sadarboties tīklā, jāatbalsta mazie un vidējie uzņēmumi.

2.9 Ekoinovācijas rīcības plāns tādējādi ietver piedāvājumu un pieprasījumu, pētniecību un rūpniecību, kā arī politikas un finanšu instrumentus. Tajā nostiprināta vides tiesību kā ekoinovācijas virzītājspēka fundamentālā nozīme un paredzēts pārskatīt attiecīgos tiesību aktus un standartus, ja tiks konstatēts, ka tie rada šķēršļus.

2.10 Uzsvērta arī ekoinovācijas starptautiskā dimensija un efektīvāka politikas koordinācija ar starptautiskajiem partneriem.

2.11 Rīcības plānā kopumā ir norādītas septiņas darbības un to attiecīgie atskaites punkti:

1. izmantot vides politiku un vides tiesības kā virzītājspēku ekoinovācijas veicināšanai;
2. atbalstīt demonstrējumu projektus un partnerības, lai tirgū ieviestu daudzsološas, viedas un mērķtiecīgas, pielietojamas tehnoloģijas;
3. izstrādāt jaunus, ekoinovāciju stimulējošus standartus;
4. mobilizēt MVU paredzētus finansēšanas instrumentus un atbalsta pakalpojumus;
5. veicināt starptautisko sadarbību;
6. atbalstīt jaunu prasmju attīstīšanu un darba vietu izveidi un ar tām saistītas attiecīgas mācību programmas, lai apmierinātu darba tirgus vajadzības;
7. veicināt ekoinovācijas, izmantojot pamatiniciatīvu “Inovācijas savienība”.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1 EESK atbalsta rīcības plānu; tas šķiet loģiski strukturēts un pārdomāts.

3.2 Ekoinovācijas ir viens no galvenajiem, ja ne pats galvenais uzdevums, lai saglabātu konkurētspēju un īstenotu ilgtspējas mērķus, kā arī līdz šim mazāk attīstītajiem reģioniem parādītu, kā, nekaitējot apkārtējai videi, panākt ekonomikas attīstību un labklājību.

3.3 Tomēr nebūt ne maznozīmīgs jautājums ir — kas īsti ir ekoinovācijas. Tas, ko viens indivīds vai kultūras loks uzskata par novatorisku un progresīvu, citos cilvēkos vai kultūras aprindās var izraisīt pretestību. Visuzskatāmāk to atspoguļo piemēri par gēnu inženieriju vai kodolenerģijas izmantošanu. Tie liecina, ka nav universālas ekoinovāciju definīcijas.

3.4 Tomēr Komisija savā rīcības plānā mēģina šādu definīciju atrast. Tā uzskata, ka “Ekoinovācija ir inovācija, kuras rezultāts vai mērķis ir būtiski un demonstrējami panākumi, lai sasniegtu ilgtspējīgas attīstības mērķi, samazinot ietekmi uz apkārtējo vidi, palielinot noturību pret vides faktoriem vai efektīvāk un atbildīgāk izmantojot dabas resursus.” Tomēr nav skaidrs, ko nozīmē “būtiski un demonstrējami” panākumi ietekmes uz apkārtējo vidi samazināšanā. Tādēļ EESK iesaka Komisijai īstenošanas plānā, kuru pieņems vēlāk, sīkāk izklāstīt atsevišķās prioritārās

jomas un nodrošināt, ka ES finansējums “ekoinovācijai” ir vērstu uz tiem projektiem, kuri visefektīvāk sekmē vides mērķu sasniegšanu katrā nozarē.

3.5 EESK Komisijai iesaka arī izskatīt iespēju rīcības plānā noteikt aktuālās jomas, kurām būtu jāsniedz prioritārs atbalsts. Tās varētu būt vides politikas nozares, kurās (a) Eiropa jau daudzus gadus nav guvusi tikpat kā nekādus panākumus; (b) paredzams, ka dažus vides mērķus var sasniegt tikai ar grūtībām, un/vai (c) tehnoloģija joprojām ir dārga.

3.6 Pēc EESK domām, ir svarīgi norādīt, ka sevišķa uzmanība būtu jāvelta it īpaši mazām, videi pielāgotām tehnoloģijām. Jau atzinumā “Videi piemērotu tehnoloģiju ieviešanas reālā situācija un iespējas kandidātvalstīs” (NAT/203, 2004. gada 31. marts) Komiteja norādīja, ka lieliem, centralizētiem risinājumiem ir daudz alternatīvu, vai arī tādas būtu jāizstrādā. Pētniecības iestādēm un investoriem bieži vien nav intereses par pielāgotiem, decentralizētiem un maza mēroga tehniskiem risinājumiem, jo ar tiem nevar gūt peļņu, vai arī tā ir maza tāpēc, ka tie ir lēti, kaut arī efektīvi. EESK ierosina Komisijai jaunajā rīcības plānā iekļaut iepriekš minētajā atzinumā formulētos ieteikumus.

3.7 Tādējādi ekoinovācijas ir ne tikai jaunas tehnoloģijas, kas tiek laistas tirgū, bet arī idejas un koncepcijas, kuras iespējams īstenot bez lielākiem ieguldījumiem, taču minētā iemesla dēļ uzņēmumi, kuriem sevi jāapliecina tirgū vai kuri vēlas apgūt jaunus tirgus, ekoinovācijas izstrādā mazāk.

3.8 Tāpēc šādu pielāgotu risinājumu izstrāde, tostarp lauku teritorijām vai mazāk attīstītiem reģioniem un valstīm, būtu jāstimulē vismaz tikpat intensīvi kā uzņēmumu pētniecības un izstrādes projekti.

3.9 Komiteja kopumā atbalsta rīcības plānu un sevišķi atzina vērtē nodomu īpaši pievērsties šķēršļiem.

4. Īpašas piezīmes

4.1 Joprojām nav skaidrs, kā varētu notikt minēto šķēršļu novēršana. Vispirms jānosaka, kas kavē ieviest (gan tehniska,

gan ar tehniku nesaistīta rakstura) inovācijas. Tas ir nozīmīgs uzdevums.

4.2 Viens konkrēts piemērs: Septītās pamatprogrammas ietvaros ES atbalstīja “otrās paaudzes augu eļļas” projektu. Projekta īstenošanas gaitā bija jānoskaidro, vai decentralizēti ražotas nerafinētas augu eļļas var izmantot kā degvielu lauksaimniecības traktoriem, vienlaikus ievērojot atbilstību Eiropas vides un klimata aizsardzības standartiem. Iznākums: mūsdienu augsto tehnoloģiju dzinējos tās tiešām var izmantot, vienlaikus samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas līdz pat par 60 %, tas ir, līmeni, kas pārsniedz Atjaunojamo energoresursu direktīvā noteiktās minimālās vērtības!

4.3 Tomēr minētā tehnoloģija, ko viennozīmīgi var saukt par ekoinovāciju, ES negūs panākumus tikmēr, kamēr fosilajai dīzeļdegvielai tiks piemērots labvēlīgāks nodokļu režīms, CO₂ komponents, plānojot enerģijas nodokļus, būs tik niecīgs, kā plānots, vai arī augu eļļas izmantošana tiks nepārprotami aizliegta ar likumu.

4.4 Tāpēc Komisijai vajadzētu paredzēt iespēju visos atbalstāmajos projektos uzlikt par pienākumu izstrādāt nelielu papildu pētījumu, kurā sniegtas attiecīgas norādes uz iespējamiem vai reāliem šķēršļiem. Tajā nebūtu jāveic dziļa zinātniska analīze, bet tikai jānodrošina norādes politikas veidotājiem, kur nepieciešama papildu rīcība.

4.5 Vienlaikus nepieciešams, lai Komisija regulāri pārskatītu visas spēkā esošās direktīvas un regulas, kā arī kritērijus struktūrfondu un kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta saņemšanai, lai pārbaudītu, vai tie nav jāpielāgo jaunākajām vides tehnoloģiju inovācijām.

4.6 EESK noslēgumā vēlētos uzsvērt, ka arī izskatāmajā rīcības plānā tāpat kā daudzus citos dokumentos ļoti pamatoti norādīts, ka jāatceļ videi kaitīgas subsīdijas. EESK pauž neapmierinātību, ka Komisija, neraugoties uz vairākkārtējiem Komitejas aicinājumiem, līdz šim vēl nav iesniegusi attiecīgu sarakstu ar videi kaitīgām subsīdijām, kaut arī tas tiek solīts jau vairāk nekā piecus gadus. Ja vārdi un darbi tik ļoti atšķiras, ir jāšaubās par Komisijas apņemšanās nopietnību.

Briselē, 2012. gada 18. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Staffan NILSSON*